

עוצם עין אחת | שדות חשמליים

רשמים מביקור בתערוכות "חלום קו / המתח גבוה", של פנחס עזרא, ו"אודם", של אסתר שניידר

עוזי צור 04.02.2020 16:05

פנחס עזרא, "חלום קו / המתח הגבוה", אוצר: אורי דרומר, גלרית אלמסן, יפו

שדות חשמליים של יום ולילה, שראשני חיים היוליים נעים במרחביהם, מסתדרים לרגע במערך הרוטט ממתח עצום בין פרודות האור והחושך, וביחד הם מייצרים מתח גבוה. וכשמה של התערוכה, אלו הם החלומות של החשמל עצמו שהופכים מופשט לנופים וההפך. ציוריו הנפלאים של פנחס עזרא חוגגים מבעד ובתוך חלקיקי הבריאה את אותה אחדות בראשית. העבודות של עזרא אוגרות את האינטנסיביות שהאמן השקיע בהן בפואטיקה קוסמית וגשמית כאחת.

נחיל של אטומי אור נמשך אל טבור החושך, אל הקוטב הנגיבי המשוער. לכל אטום זנב אור הנוצר מתנועתו בחושך. ואפשר ממש לחוש את עומק ומאסת החושך כהיפוכו של האור. מיעוט מאטומי האור שוחים נגד הזרם, כמין רדיקלים חופשיים, יוצרים אשליה של תנועה מתמדת, דחוסה ופרומה בו בזמן. יש משהו מהפנט וקסום בציור הזה של עזרא, כברוב ציוריו.

בציור אחר אטומי האור נמשכים אל תקרתו, וזנבותיהם הארוכים נמשכים לכל גובהו ועומקו של הבד השחור, יוצרים מין מפל לילי, מין נבל בעל אין סוף מיתרי אור. ובאחר חלקיקי חושך נמשכים אל תקרת משטח לבן, שאורו מבליח מבעד ליער זנבותיהם. אטומי האור והחושך כמו ניזונים אלה מאלה. בדיפטיך של שני בדים מושחרים מתפתל נחיל של אור סרוק בחושך, כשביל החלב או כסערה קוסמית, מוביל אל נוף הנברא כולו מנגיעות מפויחות על המצע הנאספות לעמוד עשן לפני המחנה. הניגוד בין שרשרת הראשנים המופשטת לנוף האפשרי הנוצר מכליה הוא מופתי.

את התערוכה מלווה קטלוג יפהפה (עיצוב: אביחי מזרחי) הלוכד את נשמתה, את בריאת האור מהחושך, והמרחיב את גבולותיה. זהו הקטלוג הראשון שאלמסן מוציאה לאור. בערב השקת הקטלוג הרכב מתזמורת "ארמון בזמן" אילתר בעקבות המלחין למונט יאנג, וכשצימצמתי את עיני יכולתי לחזות איך ציוריו של עזרא רוטטים לקול המוסיקה.

אסתר שניידר, "אודם", אוצרת: מאיה במברגר, גלריה רוארט, תל אביב

שיר השירים אשר לאסתר, בו אשה משוררת לאשה "מי זאת, עולה מן המדבר, כתימרות עשן: מקטרת מור ולבונה" (שה"ש ג' ו'). יישות נשית כחלק מהטבע והטבע כחלק מהיישות הנשית. נפלא האופן הלא מורגש שבו אסתר שניידר כמו מעלימה את הנוכחות הגברית וחוגגת בציוריה את הנשיות. שיער ערוות אשה מסתלסל לאורך יצירתה של שניידר כמוטיב עצמאי, כמסך של מסתורין. ויש משהו אחר, קדום ועכשווי בעשייתה הייחודית הנובע מהכרת המקורות ומהכרת החומריות והטקסורות מהם היא יוצרת. ביכולתה הציורית הפלסטית הטבעית שניידר מסיטה אותם מהמוכר והמותר מבלי לאבד טיפה מהעושר. מזרח על משקעיו הפגאניים נמהל באיסור המערבי לכדי אחדות אחת יחידאית. נשביתי בקסמה של שניידר מאז הפעם הראשונה שפגשתי ביצירתה בגלריה החנות, מפיקה מקמעות וקדושות יופי פטישי.

הציור "יונקת דבש" הוא אחת מפסגות היופי של גוף העבודות הנוכחי. ציור גדול ממדים, מאורך, כמזבח מסופוטמי או כוויטרז' אר־נובו, שבו האור מפעפע מבעד לצבעים ודמות אלה עולה מאדווה רבודה של גלים הנשזרים בתלתלי שיערה השחור, שהוא מבוע בפני עצמו המסתיר ומגלה את לובן אבריה. היא נושקת באפה הנשרי לחמה המזהיבה שמעל המים, ודבש מתוק סמיך ניגר על פניה, זולג לכפות ידיה ולאורך גופה. שפתיה לב אדום מושלם, ולב זהה נעוץ על מצחה, נושק בעדינות לקיעור הדבש. מעל הגלים התלתלים הופכים לסלסולי מגילות גנוזות של תבונה קדמונית נשית. בעידון ובעושר, בגוונים ובאור, במלאכת מחשבת של הציור הזה, שכמו משובץ בזהב ואבנים טובות, יש משהו מרוח הזצסיון הווינאי ודיוקני הנשים של גוסטב קלימט.

"פנים בסבכה" הוא ציור מסוגף ומתומצת יותר, אך עושרו מרומז ומסוגנן מאוד. ארבע מחלפות שיער שחור זורמות לכל גובהו הלבן, כל אחת בגליות שונה, כל אחת מסורקת אחרת. בין גלי השיער שניידר רושמת־מציירת פני נשים כמתוך איורי הדרכה לאיפור שאותם היא מעשירה ומסיטה אל שירת נשים מתנגנת, ובין גלי השיער לחיתוך השוליים שניידר ממקמת שד שפטמתו רוטטת בזרימת השיער, ושדרה של שדיים שסבכת נחלי השיער ופני הנשים מחלחלות בנהרתו. כתמים שקופים של אדום וכחול מונחים על פני הסבכה עם וכנגד הזרימה. אסטתיקת רטרו מהולה בקוביזם נשי רך ונבון, שרוח שיר השירים שורה עליו ("כחוט השני שפתותייך, ומדברך נאווה, כפלח הרימון רקתך, מבעד לצמתך", ד' ג').

ממול "יונקת הדבש" תלוי "מפל" מאורך ואנכי, אך שהתנועה וההתרחשות בו הן מלמעלה למטה. קרן אור כחלחלה מבליחה מבין צעיפי ענן שקצוותיהם כקווצות שיער, מאירה אליפסות נגטיביות הנפערות

מושלמות בקרום הלבן החלבי הסרוק המכסה את גולמיות בד הציור, נופלות, כמגדל בבל נחרב. מבעד לאליפסות מתגלה זרימת מפלים צבעוניים. כחלחל האור מתפצל בקרקעית לקילוחים דקים המשמשים כקווי הפרדה בין צבעי המפל, במשחק אשליה של ממדים גלויים ונסתרים המשתחלים אלו באלו. שניידר מוסיפה מרכיב נוסף קסום, אישי פיגורטיבי, שילוש ריסים מלאכותיים ככנפיים, שניים שחורים ואחד כחול, שקיעורם מחשק שלוש מהאליפסות בחושניות. ב"מכונפת" דמות מלאכית ניצבת בגבה אלינו. שש כנפיים לה, בשתיים היא מעופפת כנגד קשת בענן שמאורה נוטף דבש, ובארבע האחרות היא מסוככת על דמותה הנסתרת מאיתנו, מאחורי רהב הכנפיים הצבעוניות המסוגגנות, כמרבד טלאים קוביסיטי. התערוכה כולה כמו מתנקזת אל הציור יוצא הדופן "עיגול שחור ושלוש נשיקות". ציור בארוקי בעושרו, ביופיו ובסערת הרגשות הגלומה בו. בטבורו עיגול שחור מוקף הילה שחורה, חור שחור נגטיבי ובו בזמן גם "מקור העולם" של קורבה, כליה ולידה יחד. העיגול מוקף רבדים של תיאטרליות בארוקית — נהרת מחלפות שיער שחור על אור שקיעה המפעפע מבעד לאדווה ומסגרת של עננים בארוקים ספוגי אור צבעוני. על חמוקיהם שניידר רושמת גלי שיער אורנמנטליים. מסגרת של עשן שחור מתאבך ונסוג, ממנה מבקיעות השפתיים המנשקות, אדומות ותפוחות, שתיים זו מול זו מעבר לחור השחור וסערותיו, ואחת בקרקעית כגבעות אהבה.

(עד ה-22.2)